

GÓNERGEN SÓZLER HÁM NEOLOGIZMLERDI OQITIW

Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogika institutı doktorantı

Karamatdinova Gawhar Tayirovna

E-mail: gauharkaramatdinova6@gmail.com

Rezyume: *Maqalada oqıw basqa tillerde alıp barılatuǵın mekteplerdiń7-klasında Gónergen sózler hám neologizmlerdi oqıtıwǵa arnalǵan bolıp, oqıwshılardıń sóz baylıǵın asırıw, qaraqalpaq tili menen birge ótmishtegi tariyxın ashıp beriwde temaǵa baylanısh teoriyalıq bilimlerde bekkemlew ushın ámeliy shınıǵıwlar hám tapsırmalar orın alǵan.*

Tayanish sozler: *Gónergen sózler, tariyxıy sózler, neologizmler, PSMU texnologiyası*

Til – xalıqtıń tiykarǵı milliy biybaha bayıǵı. Til arqalı hár bir xalıq siyasiy, ekonmikalıq, mádeniy jaqtan rawajlanadı, úrp-ádet dástúrlerin saqlap qaladı. Tildıń ómir súriwi jámiyet penen birge ámelge asadı. Sebebi jámiyetlik turmısta bolıp atırǵan ózgerisler eń dáslep tilde óz kórinisin tabadı. Sonlıqtan til rawajlanıwshı jámiyetlik qubılıs esaplanadı.

Ózbekistan Respublikasınıń birinshi Prezidenti İ.Á.Karimov aytqanıday: «Ruwxıy dúnya insańǵa ana súti, atanıń úlgisi, babalarımızdıń wásiyatı menen birge sińedi. Ana tiliniń ullı áhmiyeti sonnan ibarat bolıp, ol ruwxıy dúnya belgisi sıpatında adamlardı jaqınlastırıp jámlestiredi». Bul pikirde tildıń adam o`mirindegi, jámiyettegi ornı, onıń atqaratuǵın xızmeti tolıq ashıp berilgen. Hár bir xalıq, millet o`z ana tilin tereń úyreniwge, izertlewge, tazalıǵın saqlawǵa, onıń rawajlanıwı ushın úles qosıwı minnetli wazıypalarınıń biri.

Ilimpaz E.Berdimuratov óz miynetinde gónergen sózlerdiń tariyxıy dáwirler dawamında belgili bir túsiniqlerdiń atamaları retinde qollanıwı, keyin jámiyetlik turmıstıń rawajlanıwına baylanıshlı shıǵıp qalǵan bólegin tariyxıy sózler, al anaw yamasa mınaw túsiniktiń gónergen ataması bolıp esaplanatuǵınlıǵın bólegin arxaizmler dep ataǵan.

Kúndelikli turmısta jiyi qollanıwdan shıǵıp qalǵan sózlerge gónergen sózler delinedi. Gónergen sózler til biliminde istorizm hám arxaizm dep eki toparǵa ajratıladı. Gónergen sózler qatlamının basım kópshiligin istorizmler quraydı. Olar turmıstıń hár qıylı tarawları boyınsha zat hám qubılıstıń atamaların óz ishine aladı.

Gónergen sózler tariyxıy kórkem shıǵarmalarda hám xalıqtıń turmıs mádeniyatın kórsetetuǵın tariyxıy materiallarda qollanıladı. Gónergen sózler shıǵarmalarda dáwir koloritin ashıp beriwde jazıwshı-shayırlar tárepinen sheber qollanıladı. Tariyxıy waqıyanı durıs súwretlew ushın kórkem sóz ustası soǵan sáykes qubılıslardı, zatları sol dáwirdegi ataması menen ataydı. Oqıwshınıń sol dáwirdi anıq kóz aldına keltirip, waqıyanı túsiniw jetiwinde de gónergen sózler xızmet atqaradı.

Tariyxıy shıǵarmalarda gónergen sózlerdiń qollanıwın kóbirek ushıratamız sebebi xalıqtıń turmıs, milliyliǵı, úrp-ádeti tilde óz sáwleleniw tabadı, tariyx tek ǵana tariyx betlerinde emes al sózlik quram da da óz sáwleleniw tabadı. Qaraqalpaq tiliniń sózlik quramı bir neshe tariyxıy dáwirlerdi basıp ótti. Usı tariyxıy dáwirler dawamında sózlik quram ózgerislerge ushırap otırdı. Sózlik quram barlıq waqıtta xalıqtıń jámiyetlik ózgeriw, rawajlanıwı menen tikkeley baylanısta boladı.

Tálim uzaq dawam etetuǵın qubılıs bolıp, onıń sıpatı sabaqta qollanılatuǵın metodlarǵa baylanıslı. Sabaqtıń mazmunlı ótiwi, onda qanday metodlardan paydalanǵanlıǵı hám natiyjege eriskenligi oqıtıwshınıń sheberligin, bilim dárejesin belgileydi. Sabaqta metodlar tuwrı tańlansa, maqsetke tez hám ańsat erisiledi. Interaktiv metodlardı tańlaw hárbir sabaqtıń didaktikalıq maqsetinen kelip shıqqan halda ámelge asırıladı. Bul bolsa oqıtıwshıdan bir usılda emes, sabaq temasına tán metodlardan paydalanıp sabaq ótiwdi talap etedi. Bunıń ushın oqıtıwshı barqulla óz ústinde islewi, ilim pán jańalıqlarınan xabardar bolıwı hám óz iskerligi dawaminada nátiyjeli paydalanıwı lazım.

Bizge belgili, házirgi kúnde interaktiv metodlardıń júzden artıq túrleri bar bolıp, olardıń kópshiligi tájiriybe-sınawdan ótken bolıp, jaqsı nátiyjeler bergen.

Oqıwshılardıń sóz baylıǵın asırıwda hám sózlik qorın keńeytiwde gónergen sózler hám neologizmler ayırıqsha dıqqatqa ılayıq bolıp, oqıw basqa tillerde alıp barılatuǵın mekteplerdiń 7-klass sabaqlıǵında kalendar-tematikalıq reje boyınsha I-shereginde bir saatqa mólsherlengen. Biz oqıwshılardıǵa bul temanı anıq, túsiniqli jetkerip beriwimiz ushın teoriyalıq bilimler menen birge ámeliy shınıǵıwlardan paydalanamız.

Belgili bir waqıttıń ótiwi menen óndiris quralları, hár túrli úy buyımları, kiyim-kenshekler qollanıwdan shıǵıp, olardıń ornına jańaları kelip qosıladı. Usınday turmısta qollanıwdan shıǵıp qalǵan zatlardıń atamaları kem qollanılatuǵın gónergen sózlerge aylanadı. Bunda xalıqtıń, xalıq tiliniń ótmishi kórinedi. Gónergen sózler ańlatılatuǵın túsiniqlerge qatnasına qaray hár qıylı bolıp keledi. Jámiyet rawajlanıwınıń belgili bir dáwirinde ómir súrgen biraq házir turmısta qollanıwdan shıǵıp qalǵan túsiniqlerdiń mısalı, kiyim-kensheklerge, úy-buyım atamalarına baylanıslı atamalar bolsa ekinshi birewleri házirgi dáwirde de ómir súrip kiyatırǵan túsiniqlerdiń dáslepki atamaları sıpatında ushıraydı. Máselen:

Yapırmay ne degen nadanlıq,
Házirshe otarba da jaqpaydı. [Sh.Seytov]

Házirgi ádebıy tilimizde otarba ornına poezd sózi qollanıladi. Shayır poezd sóziniń ornına otarba sózin dáwir elesin beriw maqsetinde arnawlı túrde stillik jobada paydalangan. Gónergen sózler ádebıy shıǵarmalarda personaj tiline, dáwirge sıpatlama beriw maqsetinde stillik xızmet atqarıp keledi.

Sózlik quramdaǵı jańa sózler bolsa jańa uǵımlardıń atamaları sıpatında siyrek qollanıladi. Olar kóbinese publicistikalıq hám ilimiy stiller tarawında arnawlı funkcionallıq xızmet atqarıp keledi. Mısalı: Til iliminde 2017—2021-jıllarda Ózbekstan Respublikasınıń rawajlandırıwdıń bes tiykarǵı baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyası, sonıń ishinde, «Xalıq penen pikirlesiw hám insan mápleri» jılı mámleketlik baǵdarlamasında belgilengen waqıtlardıń orınlanıwı dodalanadı. Bul misalda atamaları retinde ilaj, Háreketler strategiyası, xalıq penen pikirlesiw, mámleketlik baǵdarlaması, insan mápleri túrindegi dara hám qospa terminler arnawlı jaǵdayda qollanılgan. Olar qaraqalpaq tiliniń sózlik quramındaǵı jańa túsiniqlerdi ańlatatuǵın sózlerden ibarat. Jańa sózler ilimiy-texnikalıq terminler yamasa kásiplik jańa atamalar túrinde ushırasadı. Jańa sózler kórkem ádebıyatta súwretlenetuǵın waqıyanıń dál kórinisin táriyiplew maqsetinde, sonday-aq, ózgeshe máni júklew arqalı sóz obrazlılıǵın payda etiw ushın da qollanıwı múmkin.

Elektron kitapxana, innovaciya, elektron pochta, intellektual, virtual, multimediya, sanlı ekonomika, onlayn, paynet, telegram internet. Bul jańa sózler kóbinese publicistikalıq stilde pikirdi anıq jetkeriw ushın qollanıladı. Bunnan basqa awızeki sóylew stilde de jańa sózler kirip keldi. Mısalı: karantin, koronavirus, kovid, zoom, yutub. Bunday sózler waqıt ótiwi menen ulıwma qollanıwshı sózler qatarına kiredi

Oqıwshılardı ğonergen sózlerdı oqıtıwda «Súwretler menen islesiw» metodı nátiyjeli usıllardıń biri bolıp, oqıwshılardı ħázirgi kúnde qollanıwdan shıǵıp qalǵan kiyim-kenshekler, úy buyımları, qural-jaraqlar súwretleri berilgen tarqatpa materiallar beriledi. Toparlar ózlerine berilgen súwretlerdiń atamasın tabadı hám maǵlumatlar keltirip ótedi. Máselen:

Gúnde- egin egiw ushın jer súriwge paydalanılatuǵın aǵashtan islengen eń ápiwayı awıl xojalıq quralı.

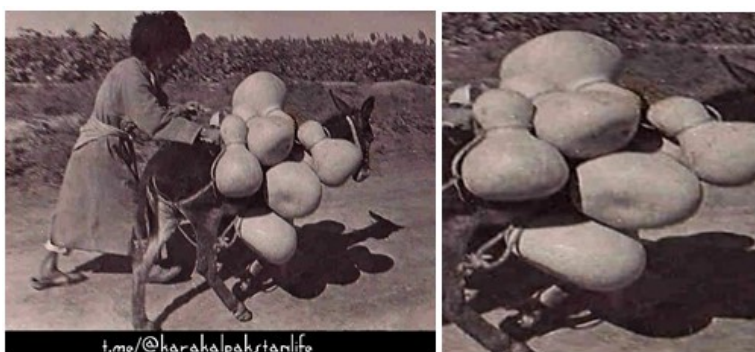
Kók kóylek-qaraqalpaq kesteshilik óneriniń ajayıp úlgilerinen biri. Ol kelinshektiń há jas hayallardıń kiyimi. Házirgi kúnde jinsi materialın eske saladı. Naǵısları júda sheberlik penen toqılǵan. Qaraqalpaq qızları uzatılarda kók kóylek kiygen. Muzeyimizde kók kóylek házirgi kúnde de saqlawlı tur. Kók kóylekti tigiw ushın bir jil waqıt ketken degen maǵlumatlar keltirilgen. Hár bir qız erjetkennen uzatıǵanǵa shekem ózi ushın kestelep kók kóylek tikken. Kók kóylek arqalı qızdıń aqıl-parasatın, sheberligin, iybeliligin biliwimiz múmkin.

Shógirme- er adamlardıń bas kiyimi. Shógirmeni qurash, telpek dep te ataǵan

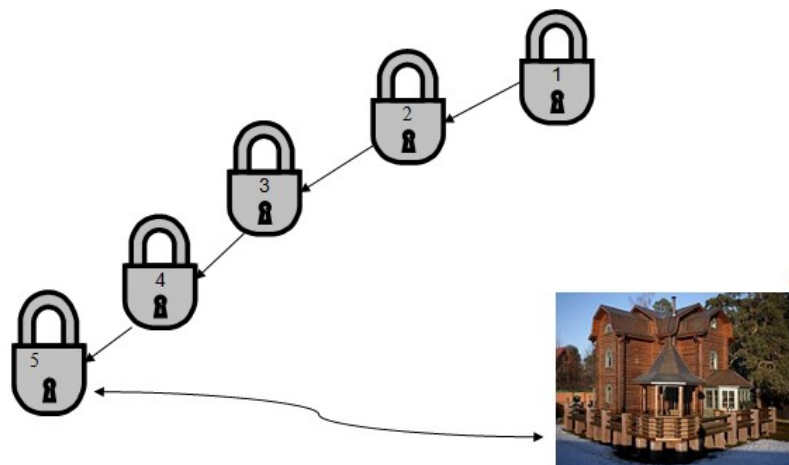
Suwqabaq-eski úy buyımı bolıp suw tasıw ushin paydalanǵan. Házigi kúnde shelektен paydalanamız. Ayırım jası úlken apa-ajelerimiz suwqabaqtı esiginiń aldına ildirip, saqlap qoyǵanlardı da ushıratamız.

Túsınıklar analızı metodı- bunda oqıwshılardıǵa gónergen sózler hám neologizmler jazılǵan sózler beriledi, ekinshi jaǵına túsınıkların jazıw tapsırıladı. Bul metodtı úy-tapsırmasın sorawda toparlarda yaqı jekke, hár bir oqıwshını bahalaw ushin qollanıw múmkin. Jekke qollanǵanıımızda hár bir oqıwshıǵa tarqatpa material etip, sózlerdiń mánisin jazıw ushin belgilengen waqıt beriledi hám jıynap alınadı, soń tekseriw ushin oqıtıwshı tarqatpa qagazlardı almatırıp juwapların oqıydı. Bul arqalı biz oqıwshılardıń temanı ózlestirgenligin bilip alamız hám waqıttan tuwrı paydalanǵan bolamız.

	Túsınık	Mánisi
1	Shógirme	
2	Tas shıra	
3	Wi-fi	
4	Bolıs	
5	Digirman	
6	Kiyiz	
7	Tostaǵan	
8	Gúbi	
9	Shellenj	
10	Zoom	

«Sıyqırlı sóz sarayı» metodı. Bul metodta oqıwshı sarayǵa jetip barıw ushin joldaǵı qulıp ishindegi sorawlardı durıs juwap berip saraydaǵı sıyqırlı sózdi oqıydı. Sıyqırlı sóz ishinde qanday sóz jasırınǵanı oqıwshıda qızıǵıwshılıq oyatadı. Bul ushin sorawlardı anıq, tolıq juwap beriwge tırısadı.

Qulup ishindegi sorawlar.

- 1.Gónergen sózler degenimiz ne?
- 2.Kiyim-kenshek atamalarına baylanıslı gónergen sózlerdi jazıń?
- 3.Neologizmlerge mısallar keltiriń?
- 4.Qural-jaraq atamalarına baylanıslı gónergen sózlerdi jazıń?
- 5.Ólshem birlik atamalarına baylanıslı gónergen sózlerdi jazıń?

Sıyqırlı sóz: «Kitap bilim bulaǵı». Biz bunnan basqa da sarayımızǵa basqa sózlerdi jazıp qoysaq boladı. Máselen: «5» bahası.

«Kitap bilim bulaǵı» - dep jazıwımızdan maqset oqıwshılardı kitap oqıwǵa, gónergen sózlerdi kóbirek kórkem shıǵarmalarda ushırasatuǵınlıǵın esapqa alıp, qosımsha retinde kórkem shıǵarmalar menen T.Qayıpberenovtıń «Qaraqalpaq dástanı», K.Karimovtıń «Aǵa biy» romanları menen tanıstırıp, oqıwshılardı usı kitaplardan gónergen sózlerge mısallar jazıwdı tapsırma etip bersek te boladı.

Mısal: Qullası qay tamańǵa qarasa ózine tanıs bazardı, qısqa bazar menen uzın bazar kúnleri átiraptı toltırıp, shawqımı kókke órlep turatuǵın kósheler, kimi shógirme, kimi teri menen jiyeklengen degeley, kimi qamarı bórk, kimi reńli jipek sabaqlar menen ádiplenip, qandaydur naǵıslar túsirilgen qara qalpaq, qurash, bolmasa teriden keń mol etip tigilgen jelkesin jawıp turatuǵın tumaq, molla menen qazı-kálanlardıń kelisigin keltirip orap, bir ushın iynine taslap qoyǵan sálleleri, aq jawlıq jawǵan, kiymeshek kiygen, jegde jamılǵan, aydınlı oramal, mádeli oramal tartqan keywanılar menen kelinshekler, sáwkele kiyip, óńir monshaq, bolmasa baqa monshaq túyme asınǵan qızlar... [Aqqapshıq.21-b] Bul gápte qaraqalpaq er hám hayal-qızlarınıń milliy kiyimleri shógirme, sáwkele, degeley, bórk, qurash, sálle, kiymeshek, jegde, aydınlı oramal, mádeli oramal sıyaqlı kiyimleri atamaları qollanılǵan.

Bórk-Hár túrli teriden tigilgen bas kiyim.[QTTS I tom 350-b]

Sáwkele-Hasıl taslar, moyınshaqlar menen bezelgen bas kiyim [QTTS IV tom].

Kiymeshek-Hayallardıń bas kiyimi [QTTS II tom 347-b]

Jegde- Hayal-qızlardıń burınǵı waqıtta jipekten kestelep tikken hám basına búrkenip kiyip júretuǵın jeńli kiyimi [QTTS II tom 192-b].

Mádeli oramal-Jipek gezleme, bir taxtası qızıl, bir taxtası jasıl, araları jıńishke kólemi sızıqsha, túrli reńli shaqmaq etip toqılǵan, pilleniń jipeginen islenetuǵın ádette qız-kelinsheklerdiń basına oraw ushın arnalǵan eń páreńi gezlemeniń túri [QTTS III tom 280-b]

Aydınlı oramal-Tawardıń, shıttıń túri, qosalı, ózgeshe naǵıslı, qosalı shıt, kóbinese hayal-qızlar basına oraydı [QTTS I tom 42-b]

Qurash-Seńseń qoy terisinen dóńgelek etiptigilgen bas kiyim, shógirme [QTTS III tom 192-b]

Jazıwshı K.Karimov “Aǵabiy” romanında qaraqalpaq xalqınıń milliy kiyimlerin súwretlegenligin kóremiz. Romanda bas kiyimler, ústki kiyimler hám ayaq kiyim atamaları ushırasadı. Sonıń menen birge usı kiyimlerdiń qanday materiallardan islengenligin bildiretuǵın sózlerdi de ushıratamız.

Bul bolsa oqıwshıda kitap oqıwǵa qızıǵıwshılıq oyatdı, sóz baylıǵı asadı.

Neologizmlerdi oqıtıwda «PSMU» texnologiyası» nan paydalansaq boladı. Bul texnologiya oqıwshılardı tarqatılǵan ápiwayı qaǵazǵa óz pikirlerin anıq hám qısqa halda jazıp, tastıyıqlawshı dáliller yaki biykarlawdı pikirlerdi bayan etiwge járdem beredi. Ótkeriw basqıshları.

1-basqısh:

- oqıtıwshı oqıwshılar menen birge temanı yaki talıqlaw kerek bolǵan temanı belgilep aladı, yaki úyrenilgen bólimdi belgilep aladı;

-biz «Tilimizde neologizmlerdiń payda bolıwı», -dep belgilep alamız;

- dáslep hár bir oqıwshı jeke tártipte islew, keyin bolsa kishi toparlarda islewdi hám sabaq sońında jámaat bolıp islewi haqqında oqıwshılardı maǵluwmat beremiz;

- sabaq barısında hár bir oqıwshı óz pikirlerin erkin halda tolıq bayan etiwı múmkin ekenligin esletip ótemiz;

2-basqısh:

Hár bir oqıwshıǵa PSMU texnologiyasınıń 4-basqıshı jazılǵan qaǵazlar tarqatıladı:

P- pikirini bayan etin.

S- bildirgen pikirge sebep kórsetin.

M- kórsetilgen sebebinizdi dáliylep mısallar keltirin.

U- pikirinizdi uluwmalastirin.

Oqıwshılardı joqarıdaǵı tórt basqısh boyınsha «Tilimizde neologizmlerdiń payda bolıwı», - degen tema tapsırmanı orınlaw tapsırıladı.

3-basqısh:

Hár bir oqıwshı óz qaǵazların toltırıp bolǵan soń, olardı kishi toparlarǵa bólinip otırǵızamız yaki hár túrli toparlarǵa bóliw usıllarınan paydalangan halda olardı kishi toparlarǵa bólip alamız. Soń hár bir toparǵa úlken formatqa PSMU dıń tórt basqıshı jazılǵan qaǵazlardı tarqatadı;

Oqıtıwshı jeke túrde jazǵan piker hám dálilerdi kishi toparlarda úlken qaǵazǵa uluwmalastırǵan halda tórt basqısh boyınsha jazıwdı aytıp túsindiredi;

4-basqısh:

- kishi toparlarda dáslep hár bir oqıwshı ózi jazǵan hár bir basqıshaǵı jazǵan pikirlerin topar aǵazlarına tanıstırıp ótedi. Topar aǵzalarınıń pikirleri tanıstırılǵan soń, olardı birgelikte uluwmalastırıwǵa kirisedi;

- topar aǵzaları PSMU dıń tórt basqıshın hár biri boyınsha uluwmalastırıp, onı prezentasiya etiwge shıǵadı;

P- neologizmlerdiń tilimizde payda bolıwı ilim hám jámiyettiń rawajlanıwına baylanıslı
S-sebebi ilimniń rawajlanıwı menen til ilimi jańa sózler kirip keledi

M- zoom, vizakarta, onlayn, fleshka, smartfon, onlineshop h.t.b da kóplep mısallardı keltiriwimiz múmkin. Bul sózler sırtqı tásir arqalı tilimizde payda bolıp, belgili waqıttıń ótıwı menen hámme ushın ortaқ sózge aynandı.

U-uluwma aytqanda til rawajlanıwshı qublıs. Adamzat óir súrer eken til hesh qashan alǵa ilgerilemey qalmaqdı, jámiyet rawajlangan sayın til de rawajlanıp baradı.

Bul texnologiya oqıwshılardıń óz pikirlerin qorgawǵa, erkin pikirlew hám óz pikirin basqalarǵa bildire alıwǵa, ashıq halda bákilesiwge, sonıń menen bir qatarda oqıwshı oqıw barısında iyelegen bilimlerdi analiz etiwde, qay dárejede iyelegenliklerin bahalawǵa hám de oqıwshılardı bákilesiwge, sonıń menen bir qatarda oqıwshı, bákilesiw mádeniyatına úyretedi.

Biziń elimizde jas áwlad salamat, jetik insan bolıp jetilisiwi uahın barlıq imkaniyatlar jaratıp berilgen. Tárbıya úziliksiz process bolıp, ol úgit-násiyatlar menen sheklenbey, bilim beriw turmıs kórinisleri menen salıstırıp túsindiriw, sonday-aq jeke úlgi, órnek kórsetiw arqalı ámelge asırıladı.

Házirgi dáwirde xalıq bilimlendiriw tarawına qoyılıp atırǵan úlken wazıypa, rawajlangan demokratiyalıq mámleketler dárejesindegi basekige shıdaytúǵın jaslardı tarbiyalaw bolıp tabıladı. Jańa dáwirge say, ádepli-ikramlı, sawatlı, ziyrek, ziyinli, sóylew mádeniyatı hám jazıw sheberligi jetilisen, óz betinshe durıs, erkin pikir júrgize alatuǵın jaslar biziń islerimizdi keleshekte isenimli túrde dawam ettire aladı.

Sonlıqtan da, milliy bilimlendiriw tarawın jetilistiriw, dáwir talaplarına say bilim hám tarbiya beriwdi jer júzlik ólshemler dárejesine kóteriw talap etilip atır. Qaraqalpaq tilin oqıtıwda oqıwshılardıń tema boyınsha alǵan bilimlerin jetilistiriw, ámeliy qollana biliw, óz túsiniǵın dálillep beriw, yaǵnıy teoriyalıq bilim negizlerin ámeliy, shınıǵıw jumısları menen baylanıstıra biliw, eń tiykarǵısı sawatlı jazıw hám oqıw kónlikpelerin qalıplestiriwge baǵdarlangan bolıwı tiyis. Bunıń ushın birinshi gezekte qaraqalpaq tilin interaktiv usıllar boyınsha metodikalıq qollanba islep shıǵıw talapqa muwapıq boladı.

Qaraqalpaq tilinde gónergen sózler menen nologizmlerdi oqıtıwdıń eń áhmiyetli bólegi sabaqta jańa materialdı túsindiriwdi durıs shólkemlestiriw menen birge, onı oqıwshılardıń sanalı túrde hár tárepleme tolıq ózlestiriwi ushın sabaqtı durıs shólkemlestiriw, qızıǵıwshılıq oyata alıw tiyis.

Gónergen sózler qaraqapaq xalqınıń milliyligin, ótmishin, mádeniyatın, tariyxın sáwlelendirip, házirgi jas áwladqa bulardı tanıstırıp, ata-babalarımızdıń úrip-ádet dástúrlerin umıtılmas etip jetkeriwde áhmiyetli orın tutadı. Sabaqta biz usı sózlerden mısallar keltirip, kórgizbeli qurallar, tekstler, kórkem ádebiyatlar, hár qıylı interaktiv metodlar járdeminde nátiyjeli hám sapalı bilim berip, olardıń dunyaǵa kózqarasın qalıplestiriw, Watan muhabbat, miynet etiwge bolǵan súyispenshililigin, doslıq qásiyetlerdi bekkem ornatiw lazım.

Turmısımızda ilim ha'm texnikanın', ádebiyat, kórkem óner hám t.b. tarawlardıń rawajlanıwı menen jańa miynet quralları, úy buyımları, mashinalar, hár túrli ásbaplar payda boldı. Sol jańa zatlar menen birge olardıń atamasın bildiretuǵın jańa sózler leksikamızdı

tolıqtırdı. Jańa sózler kórkem ádebiyatta súwretlenetuǵın waqıyanıń dál kórinisin táriyiplew maqsetinde, sonday-aq, ózgeshe máni júklew arqalı sóz obrazlılıǵın payda etiw ushın da qollanılıwı múmkin.

Oqıwshılarda hár bir sabaqta sózlerdiń mánilerin anıqlaw, olardıń qollanıw ózgesheliklerin tereń biliw maqsetinde sózlik dápter alıp barıwdı úyretiw kerek. Bul olarda sóz baylıǵınıń keńeyiwine, sózlerden durıs, orınlı paydalanıw kónlikpesin payda etedi.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR:

1. Tiykargı ádebiyatlar

1. E. Berdimuratov. Házirgi qaraqalpaq tili. Leksikologiya. Nókis. "Bilim." 1994.

2. Sh. Allaniyazova, J. Táńirbergenov. Qaraqalpaq tilin oqıtıwda innovaciyalıq texnologiyalar (oqıw qollanba) Nókis. "Bilim." 2015.

3. Piriniyazova A., Shınnazarova S. Házirgi ádebiy til (leksikologiya)di oqıtıwda innovaciyalıq usıllar. Toshkent: Tafakkur qanoti, 2020.

4. M. Dáwletov., A. Abdiev., G. Abishov., A. Dawletova. Qaraqalpaq tili 7-klass. Oqıw basqa tillerde alıp barılatuǵın klasslar ushın sabaqlıq. Nókis. "Bilim." 2015.

2. Qosımsha ádebiyatlar

1. Қарақалпақ тилинің түсіндірме сөзлігі. Төрт томлық. I том. Қарақалпақстан баспасы. Нөкис-1982.

2. Қарақалпақ тилинің түсіндірме сөзлігі. Төрт томлық. II том. Қарақалпақстан баспасы. Нөкис-1984.

3. Қарақалпақ тилинің түсіндірме сөзлігі. Төрт томлық. III том. Қарақалпақстан баспасы. Нөкис-1988.

4. Қарақалпақ тилинің түсіндірме сөзлігі. Төрт томлық. IV том. Қарақалпақстан баспасы. Нөкис-1992.